

SỬ DỤNG PHẦN MỀM NGUỒN MỞ TRONG HOẠT ĐỘNG THƯ VIỆN TẠI VIỆT NAM

ThS Lê Ngọc Diệp

Trường Đại học Nội vụ Hà Nội

Giới thiệu khái quát về phần mềm nguồn mở và khả năng ứng dụng trong hoạt động thông tin-thư viện. Đề xuất một số giải pháp nhằm thúc đẩy việc sử dụng phần mềm nguồn mở trong các thư viện Việt Nam.

1. Vài nét về phần mềm nguồn mở (Open Source Software)

Sử dụng phần mềm nguồn mở (PMNM) đang trở thành xu hướng lớn trên thế giới. Nhờ các rào cản về bản quyền dần được dỡ bỏ, dễ can thiệp, được cung cấp miễn phí hoặc với giá rẻ, PMNM được kỳ vọng sẽ làm thay đổi diện mạo của ngành công nghệ thông tin cũng như việc ứng dụng vào các ngành, lĩnh vực, tổ chức trong xã hội. Điều này đặc biệt có ý nghĩa cho các nước đang phát triển như Việt Nam, bởi có thể tiếp cận công nghệ mới với chi phí rất thấp. Vậy PMNM là gì ?

Theo Bruce Perens, “Nguồn mở” là cách để mọi người cộng tác về phần mềm mà không gặp trở ngại nào về vấn đề sở hữu trí tuệ, không phải thương thảo về các hợp đồng, có thể đóng góp sửa lỗi cho nó [13].

Theo David Wheeler, “PMNM là

những chương trình mà quy trình cấp phép sẽ cho người dùng quyền tự do sử dụng chương trình vào bất kỳ mục đích nào, quyền nghiên cứu và sửa đổi chương trình, quyền sao chép và tái phát thành phần mềm gốc hoặc phần mềm đã sửa đổi (mà không phải trả tiền cho những người lập trình trước)” [1].

PMNM/Tự do [Tiếng Anh là: Free/Open Source Software-(FOSS)] là những phần mềm được cung cấp dưới cả dạng mã nhị phân (binary code) và mã nguồn (source code), thường là miễn phí về bản quyền. Người dùng có quyền sửa đổi, cải tiến, phát triển, nâng cấp theo một số nguyên tắc chung nhất định theo điều khoản quy định trong giấy phép PMNM (General Public Licence – GPL) mà không cần xin phép, điều không được phép làm với Phần mềm nguồn đóng, hay còn gọi là Phần mềm thương mại [1].

Nghiên cứu - Trao đổi

Bảng 1: So sánh nguồn đóng và nguồn mở [8]

Khả năng cho phép	Được tự do phân phối	Được phân phối lại	Được dùng hạn chế	Được xem mã nguồn	Được sửa mã nguồn	Được xâm nhập mã	Các phần mềm dẫn xuất đều được tự do
Phần mềm thương mại	Hoàn toàn đóng, không được quyền nào. Muốn dùng phải mua, và chỉ dùng được trong khuôn khổ các chức năng định trước của sản phẩm						
Phần mềm trình diễn (demo, trial software)	X (với những chức năng hạn chế)	X					
Sử dụng phi thương mại	X (phụ thuộc vào cách sử dụng)	X					
Phần mềm chia sẻ dùng chung	X không phải trả phí	X					
Mã nhị phân không trả phí (Freeware)	X	X	X				
Thư viện không trả phí	X	X	X	X			
Nguồn mở BSD	X	X	X	X	X		
Nguồn mở kiểu Apache	X	X	X	X	X	X	
Nguồn mở kiểu Linux, GNU	X	X	X	X	X	X	x

2. Một số phần mềm nguồn mở cho hoạt động thư viện

2.1. Nhóm phần mềm thư viện tích hợp

Các phần mềm: **Koha** [2], **NewGenLib** [3], **Evergreen** [4],... cho phép quản lý hoạt động thư viện một cách tương đối đầy đủ như: bổ sung, biên mục, tra cứu OPAC, hỗ trợ MARC, quản lý mượn - trả, báo cáo thống kê, quản trị và phân quyền.

2.2. Nhóm phần mềm quản lý bộ sưu tập số

Các phần mềm: **Greenstone** [5], **Dspace** [6],... cho phép quản lý các bộ sưu tập số toàn văn với nhiều định dạng phổ biến như PDF, DOC, hình ảnh,... cho phép quản lý – phân quyền, tìm kiếm trong môi trường mạng như LAN, Internet,...

2.3. Nhóm phần mềm xuất bản web (tạo website quản trị nội dung)

Các công cụ: **Wordpress** [9], **Joomla** [10], **Drupal** [11], **Zope** [12],... cho phép xây dựng một website thư viện, từ đó, có thể giới thiệu với cộng đồng mạng về thư viện, những sản phẩm và dịch vụ của thư viện như: nội quy, giờ mở cửa, tin tức hoạt động, các CSDL, các dịch vụ,...

2.4. Các chương trình, phần mềm khác: ngoài các nhóm phần mềm nói trên, trong hoạt động thư viện còn có thể sử dụng các công cụ khác như Ubuntu (hệ điều hành phổ biến dựa trên Linux), Open Office (phần mềm cho hoạt động văn phòng), Firefox (trình duyệt web), PDF Creator.

3. Một số giải pháp thúc đẩy các thư viện Việt Nam tích cực sử dụng phần mềm nguồn mở

3.1. Chính sách chung

Nhà nước đã có một số văn bản chính sách về sử dụng phần mềm nguồn mở. Cần bám sát, cụ thể hóa các văn bản chỉ đạo của Nhà nước như:

- Chỉ thị số 58-CT/TW của Bộ Chính trị năm 2000 về đẩy mạnh ứng dụng và phát triển công nghệ thông tin phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa;

- Quyết định 235/QĐ-TTg ngày 02/3/2004 của Thủ tướng Chính phủ về ứng dụng và phát triển phần mềm mã nguồn mở ở Việt Nam;

- Quyết định 169/2006/QĐ-TTg ngày 17/7/2006 của Thủ tướng Chính phủ quy định về việc đầu tư mua sắm các sản phẩm CNTT-TT của các cơ quan, tổ chức sử dụng nguồn vốn nhà nước, trong đó đề

Nghiên cứu - Trao đổi

cập đến ưu tiên mua sắm sản phẩm phần mềm mã nguồn mở;

- Thông tư số 08/2010/TT-BGDĐT ngày 01/3/2010 của Bộ Giáo dục và Đào tạo về sử dụng phần mềm tự do mã nguồn mở trong các cơ sở giáo dục;

- Thông tư số 19/2011/TT-BTTTT ngày 01/7/2011 của Bộ Thông tin và Truyền thông về áp dụng tiêu chuẩn định dạng tài liệu trong các cơ quan nhà nước

Vụ Thư viện, Bộ VH TT & DL- cơ quan quản lý nhà nước về lĩnh vực thư viện - cần chủ động nghiên cứu, đề ra chính sách, danh mục phần mềm nhằm định hướng, khuyến khích các thư viện lựa chọn và sử dụng.

3.2. Các cơ sở đào tạo về thông tin - thư viện: cần giới thiệu, đào tạo, thực hành về một số PMNM đã và đang được các thư viện thế giới và Việt Nam ứng dụng trong lĩnh

vực thông tin - thư viện. Nghĩa là trang bị cho cán bộ thư viện kiến thức và kỹ năng về PMNM, góp phần đẩy nhanh ứng dụng PMNM vào hoạt động thư viện.

3.3. Hoạt động thực tiễn của các thư viện Việt Nam hiện nay: lãnh đạo thư viện cần quan tâm và chỉ đạo bộ phận IT tiến hành nghiên cứu, học tập, ứng dụng, trao đổi PMNM với các thư viện bạn.

4. Kết luận

Cùng với quá trình đổi mới của đất nước, ngành thư viện Việt Nam đang ngày càng phát triển và hội nhập với khu vực và thế giới, đồng thời, phải tuân thủ những quy định chung, trong đó có quy định về bản quyền, sở hữu trí tuệ. Trong điều kiện khó khăn về tài chính cũng như trình độ hạn chế về IT của các thư viện Việt Nam hiện nay, giải pháp sử dụng PMNM sẽ góp phần giải quyết những khó khăn nêu trên.

Tài liệu tham khảo

1. Trịnh Thị Hiên, Nguyễn Thị Đào. Phần mềm nguồn mở và ứng dụng thực tế (nguồn: thuvientre.net)

2. <http://www.koha.org/>

3. <http://open-ils.org/>

4. <http://newgenlib.spruz.com/>

5. <http://www.greenstone.org/>

6. <http://www.dspace.org/>

7. http://arizona.openrepository.com...5743/1/Open_Source_and_Libraries.pdf

8. http://www.math.hcmuns.edu.vn/~hlminh/.../Linux/Gioithieu_OSS.pdf

9. <http://wordpress.com/>

10. <http://www.joomla.org/>

11. <http://drupal.org/>

12. <http://www.zope.org/>